

جهانی تجارت به پنج تا هفت سال زمان نیاز دارد. این مدت فرصت مغتنمی در اختیار صنعت دارویی کشور قرار می‌دهد تا ضمن ارتقاء کیفیت و مدیریت، به حل موانع و دشواری‌های حقوقی صادرات دارو بپردازد.

در این میان توجه به نقش و کارکرد هولدینگ‌های دارویی می‌تواند راهکاری برای کاستن از دشواری‌های پیش رو باشد.

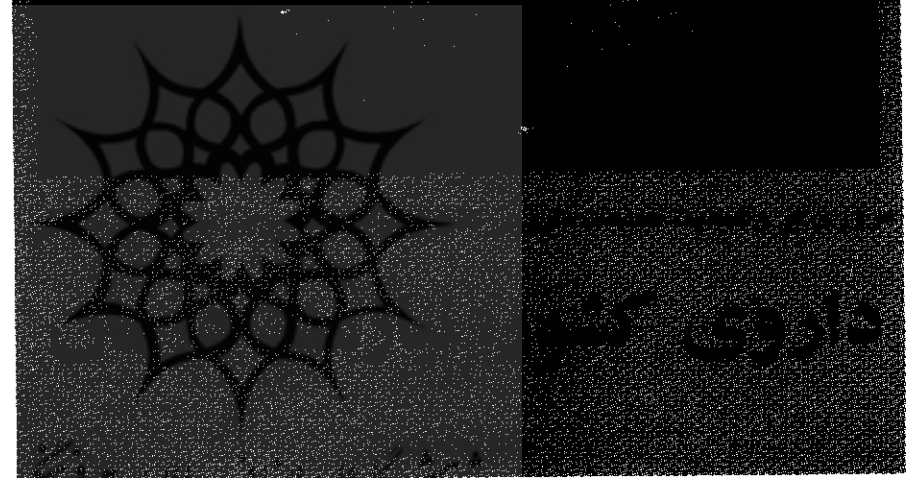
در این نوشتار ضمن بررسی وضعیت صنایع داروسازی بعد از واگذاری براساس ابلاغیه اصل ۴۴ قانون اساسی و نیز وضعیت صنایع داروسازی پس از الحاق به سازمان جهانی تجارت به ارائه تحلیل و توصیف از شرکت‌های مادر (هولدینگ‌های دارویی) پرداخته خواهد شد.

تبعات حقوقی و اقتصادی پیوستن صنایع داروسازی به سازمان جهانی تجارت

امروزه یکی از بحث‌های داغ در بسیاری از محافل اقتصادی و سیاسی بحث پیوستن به سازمان جهانی تجارت است. سازمان جهانی تجارت (WTO) نهادی است بین‌المللی برای قانونمند کردن تجارت کشورهای عضو. هدف این سازمان ایجاد ثبات در مقررات مربوط به تجارت و روان‌تر و کم هزینه‌تر کردن تجارت بین کشورهاست. از وظایف مهم WTO حل و فصل مناقشات تجاری است. مناقشاتی که بعضاً در سطح بین‌الملل باعث کاهش حجم تجارت بین‌المللی می‌شود و حل آن‌ها در روند صلح موثر است.

اصول سازمان تجارت جهانی

- ۱- آزادی تجارت خارجی شامل آزادی واردات تمامی محصولات صنعتی و کشاورزی و لغو محدودیت بر واردات خدمات، حذف حقوق گمرکی بر واردات محصولات کشاورزی و صنعتی و آزادسازی صادرات کلیه خدمات داخلی؛
- ۲- آزادی نرخ کالاها و خدمات و حذف کلیه بارانه‌های غیر مستقیم؛
- ۳- آزاد سازی نرخ ارز؛
- ۴- آزادسازی نرخ بهره؛
- ۵- لغو انحصارات دولتی و خصوصی؛
- ۶- جریان آزاد اطلاعات؛
- ۷- تخصیص بهینه منابع به وسیله بازار؛
- ۸- جداسازی دو مفهوم اقتصاد و تامین اجتماعی؛
- ۹- ایجاد دولت ناظر به جای دولت عامل در

واقعیت این است که شرکت‌های داروسازی ما توان رقابت با شرکت‌های چند ملیتی معظم دارویی جهان را ندارند. در عین حال با توجه به اینکه صنعت داروسازی کشور در طول ۲۵ سال گذشته از الگوی ساخت ژنریک پیروی کرده است، چشم انداز آتی صنعت دارویی کشور را می‌توان همچنان در چارچوب ساخت داروهای ژنریک تصویر کرد. این در حالی است که پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت و از رهگذر آن حذف تعرفه‌های دارویی، بازار کشور را به روی شرکت‌های چند ملیتی داروسازی و ژنریک‌سازان هند و چین خواهد گشود. این امر به طریق اولی باعث کاهش صادرات دارویی کشور خواهد شد. پس لاجرم باید در باره آن اندیشه و چاره‌جویی کرد.

البته بر اساس برآوردها پیوستن ایران به سازمان

با توجه به ورود و الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت (WTO) در آینده و از میان رفتن تعرفه‌های گمرکی و مرزهای اقتصادی این احتمال وجود دارد که شماری از صنایع، از جمله صنعت داروسازی، متحمل زیان هنگفت شوند و حتی برخی از آن‌ها برای همیشه از فعالیت بازمانند. هم‌اکنون حدود ۶۰ کارخانه داروسازی کوچک و بزرگ در ایران به فعالیت مشغولند. این کارخانه‌ها نزدیک به ۹۵ درصد نیازهای داخلی دارویی کشور را تولید می‌کنند. این در حالی است که مطالعه جامعی در مورد این صنعت و وظایف و رسالت وزارت بهداشت و درمان در این عرصه، به ویژه با توجه به اجرای ابلاغیه اصل ۴۴ قانون اساسی و تشکیل هولدینگ‌های دارویی و وضعیت حقوقی و اقتصادی آن‌ها، صورت نگرفته است.

عرصه سیاست و اقتصاد.

سازمان تجارت جهانی درصدد است کشورها با استفاده از مزیت نسبی، خدمات و تولیدات ارزان تری ارائه و تولید کنند و از رهگذر آن هر کشور عضو بتواند به تولیدات و خدمات ارزان تری دست یابد. بدین ترتیب مرزهای اقتصادی گشوده می شوند و کشورهایی در صحنه رقابت باقی می ماندند که تولیدات و خدمات ارزان تری نسبت به دیگران ارائه کنند. در این راه، تولیدکنندگان بدون استفاده از پارانها و انحصارات از شرایط مساوی برخوردار می شوند و تنها عامل ماندن در صحنه اقتصاد و رقابت چیزی جز بهره‌وری بالا نخواهد بود.

بررسی قوانین و مقررات حاکم بر سازمان تجارت جهانی نشان می‌دهد که کشورهای عضو باید اصول ۹ گانه این سازمان را مراعات کنند تا پای بندی کامل نسبت به قوانین این سازمان داشته باشند. به نظر می‌رسد با توجه به هدف‌های تشکیل سازمان جهانی تجارت و قوانین و مقررات حاکم بر آن ضروری است کشورهای عضو خصوصاً در حال توسعه طراحی و اجرای سازوکارهای لازم منافع خود را حداکثر سازند. عضویت در سازمان جهانی تجارت نه یک هدف، بلکه ابزاری برای تحقق بخشیدن به توسعه اقتصادی، است، به همین دلیل باید مراحل مختلف عضویت و مذاکرات با دقت کامل صورت پذیرد تا تعهداتی که کشور می‌پذیرد مشکلی برای ساختار اقتصادی ایجاد نکند.

سازمان جهانی تجارت، به لحاظ حقوقی مکانی برای ساماندهی تجارت جهانی و به لحاظ سیاسی آوردگاهی برای اثبات قدرت سیاسی است در این سازمان، به لحاظ حقوقی همه برابرند، اما این برابری حقوقی برای همگان موقعیت سیاسی برابر ایجاد نمی‌کند. زیرا قدرت واقعی، از درون قدرت تولید و تجارت بیرون می‌آید. همین نابرابری در قدرت سیاسی است که از چند سال پیش بر مذاکرات سازمان تجارت جهانی سایه انداخته است. مهم‌ترین مناقشه جهانی بر سر تجارت، اکنون پیرامون تعرفه‌ها و یارانه‌هاست و هر کشوری بسته به موقعیت سیاسی و اقتصادی خود، در این باره موضعی متفاوت با دیگران اتخاذ می‌کند. بخش صنعت یکی از سه بخش مهم و تاثیرگذار اقتصاد کشور است که سهم قابل ملاحظه‌ای در تولید ناخالص داخلی و اشتغال‌زایی دارد. با عنایت به این امر، توجه به الزامات بخش صنعت در مسیر عضویت کامل کشورمان در سازمان تجارت جهانی دارای اهمیت شایان توجهی است. در این میان

به دلیل آنکه پس از عضویت در سازمان تجارت جهانی و آزادسازی تجارت خارجی، رقابت قابل توجهی بین محصولات تولید داخل و محصولات خارجی به وجود می‌آید، لذا میباید شدن جهت این رقابت خصوصاً در بخش صنعت ضروری به نظر می‌رسد.

به اعتقاد کارشناسان، یکی از ویژگی‌های اساسی بخش صنعت کشور، دولتی بودن صنایع بزرگ و حضور پررنگ دولت در عرصه تصمیم‌گیری‌ها، تصمیم‌سازی‌ها و مدیریت واحدهای بزرگ صنعتی است. همین امر سبب شده تا تولیدات بخش صنعت، وابستگی قابل توجهی به حمایت‌های دولت داشته باشد. اگر این حمایت‌ها به صورتی منطقی نباشد، امکان بروز مشکلات پس از عضویت در سازمان جهانی تجارت وجود خواهد داشت.

به نظر می‌رسد یکی از شرط‌های مهم در مسیر رقابتی شدن تولیدات صنعتی کشور و به تبع آن آمادگی برای عضویت در سازمان جهانی تجارت کاهش هزینه‌های تولید در این بخش است.

متأسفانه تلاش ۲۵ ساله کشور برای تولید داروهای ژنریک، ما را از روند تحقیق و توسعه و در نتیجه تولید برند اختصاصی به دور داشته است

هم‌اکنون بخش تولید کشور به طور عام و تولید صنعتی به طور خاص با مشکلات ناشی از بالا بودن هزینه تولید خصوصاً از ناحیه بالا بودن نرخ سود بانکی، انعطاف ناپذیری قوانین کار و همچنین ناکافی بودن سرمایه‌های جذب شده به بخش تولید مواجه است. این معضلات در عمل، مانع کاهش هزینه‌های تولید و به تبع آن رقابت‌پذیری بیشتر صنعت گشته است. با عنایت به این امر کاهش مشکلات، بخش تولید راهکاری اساسی جهت افزایش منافع ناشی از عضویت است.

بازارهای بین‌المللی، بازارهایی رقابتی و مبتنی بر اصول اساسی اقتصادی هستند. به همین علت، تولیدکنندگانی قادر به رقابت در این عرصه‌اند که

اصول مسلم تولید اقتصادی را در دستور کار خود قرار دهند. در این میان یکی از سیاست‌های اساسی دولت آن است که حمایت از صنایع داخلی را به صورت منطقی پی بگیرد تا بخش‌های استفاده‌کننده از حمایت‌های دولتی، پس از عضویت در سازمان تجارت جهانی فرصت‌های مناسبی را نصیب خود سازند.

بخشی از نگرانی کنونی دولت‌مردان کشورهای در حال توسعه، حضور شرکت‌های چند ملیتی در آن کشورهاست. این تصور وجود دارد که حضور شرکت‌های چند ملیتی، علاوه بر تضعیف حاکمیت ملی، امکان تولید «برند» (Brand) داخلی را از بین می‌برد. حضور شرکت‌های چند ملیتی در کشورهای در حال توسعه، که به صورت سرمایه‌گذاری در آن کشورها صورت می‌گیرد، موجب می‌شود که عملاً آن کشورها به بازارها و شیوه تولید این شرکت‌ها دسترسی یابند و بخشی از تولید هم در کشورهای در حال توسعه انجام شود. این مهم زمانی صورت می‌گیرد که شرایط سیاسی و اقتصادی کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، امکان حضور شرکت‌های فراملیتی را فراهم کند. به بیان دیگر شرکت‌های چند ملیتی زمانی براساس مزیت‌های اقتصادی یک کشور، آن را به عنوان انتخاب اقتصادی برمی‌گزینند که ریسک سیاسی و اقتصادی آن در حداقل ممکن باشد. به دلیل ریسک سیاسی بسیاری از کشورها حاضر به سرمایه‌گذاری نیستند. اگر این معضل برطرف شود و انتخاب اقتصادی، شرکت‌های خارجی را برای سرمایه‌گذاری به ایران بیاورد، باید مزیت زمینه ساز این حضور حفظ شود و بسط یابد. اگر نمی‌توانیم خود را با این شرایط سازگار کنیم، نباید طرف مقابل را محکوم کنیم. نباید از حضور شرکت‌های خارجی واهمه داشت، بلکه باید به مزایای این حضور که عبارتند از استفاده از فناوری روز، برخورداری از مدیریت نوین و بازگشایی بازارهای جدید، توجه کرد.

اگر امکان حفظ این مزایا را داشته باشیم می‌توانیم آثار مثبت آن را به سایر بخش‌ها تسری دهیم. در غیر این صورت، سهم خود را از دست خواهیم داد. نگرانی از نتوانستن، نشانه ضعف هماهنگی با جهان پیشرفته در حال توسعه است.

با این توضیح، طبعاً به هنگام ورود به سازمان جهانی تجارت، بیشتر کارخانه‌های ما از گردونه رقابت خارج خواهند شد، این در حالی است که اکنون بازار دارویی کشور برای بسیاری از شرکت‌های چند ملیتی و معظم داروسازی جهان،

جذاب و شرایطشان برای سرمایه‌گذاری آماده است. متأسفانه تلاش ۲۵ ساله کشور برای تولید داروهای ژنریک، ما را از روند تحقیق و توسعه و در نتیجه تولید برند اختصاصی به دور داشته است. همزمان، ژنریک‌سازان برتر جهان، همچون کشورهای اروپایی، هند و چین، آماده‌اند تا به محض ورود ایران به سازمان جهانی تجارت و کاهش تعرفه‌ها و یارانه‌ها بازار ایران را تصاحب کنند. درست است که ما از نظر فناوری ساخت دارو حدود ۲۰،۳۰ سال از جهان عقب هستیم، ولی برخورداری از نرم‌افزار داروسازی، از جمله منابع انسانی و وجود داروسازان سطح بالا، این امید را ایجاد می‌کند که بتوان از عهده مشکلات برآمد.

مسئله دیگر در صنایع داروسازی برخورداری از برند داخلی است. شاید بهتر باشد در گام نخست در چارچوب برندهای شناخته شده به تولید پرداخت و سپس متناسب با فراهم شدن بازار به برندسازی پرداخت.

به هر روی ایران، به اجبار، نیازمند بازتعریف بخش صنعت و خدمات است، برای مثال صنایع غذایی ایران توانسته‌اند خود را با شرایط تولید و توزیع جهانی هماهنگ کنند و آماده پیوستن به سازمان جهانی تجارت هستند. در حالی که برخی صنایع، که از حمایت‌های بی‌شمار دولتی برخوردارند، فاقد این توانایی‌اند. بنابراین باید پیش از همه به بازتعریف تازه بخش صنعت و خدمات پرداخت. به بیان دیگر، باید با معیارهای جهانی و بین‌المللی، بخش خدمات و صنعت را به تدریج تعدیل کرد. به شرط سرمایه‌گذاری مستقیم و بهره‌برداری از تحقیق و توسعه شرکت‌های سرمایه‌گذار، قاعدتاً نباید از تولید برندهای خارجی در داخل واهمه داشت. در این مسیر باید به اصول زیر توجه کرد:

رعایت اصل آزادسازی تجاری

بر اساس این اصل می‌باید حداکثر سقف تعرفه‌های خود را اعلام و تثبیت کرد و سپس به کاهش آن متعهد شد. سطح تعرفه‌ها از نظر داخلی بر اساس نیاز صنایع باید تعیین شوند. سطح تعرفه‌ها از نظر بیرونی نیز بر اساس درخواست‌ها و مذاکرات با کشورهای عضو گروه کاری تعیین می‌شوند. در نهایت برآیند این دو نیرو در مذاکرات تعیین‌کننده سطح تعرفه خواهد بود. اتحادیه‌ها و سندیکاهای صنفی - صنعتی کشور باید دید روشنی نسبت به بازار و ابزارهای حمایتی داشته باشند و سعی کنند که ابزارهای حمایتی را در چارچوب تعرفه و

حضور شرکت‌های چند ملیتی در کشورهای در حال توسعه، موجب می‌شود که عملاً آن کشورها به بازارها و شیوه تولید این شرکت‌ها دسترسی یابند

سیاست‌های کاملاً شفاف ببینند. ایجاد تشکل‌ها در صنایع برای یافتن نظر و خواست واحد در صنعت، امری بسیار لازم است.

دسترسی به بازار

با توجه به حذف موانع غیر تعرفه‌ای و کاهش نرخ‌های تعرفه‌ای بعد از الحاق به سازمان جهانی تجارت، صنایع داخلی باید برای حضور رقبا آمادگی‌های لازم را کسب کنند. ادغام‌ها و رسیدن به مقیاس‌های بالای تولید اقتصادی از جمله سیاست‌هایی است که صنایع داخلی باید برای بقای خود آن را پی بگیرند.

شفافیت

اطلاعات، قوانین و مقررات و استانداردهای الزامی در مورد واردات و صادرات کالا باید به طور شفاف و قبل از زمان اجرا در مراکز اطلاع رسانی در دسترس تجار داخلی و شرکای تجاری خارجی قرار گیرد. حذف رانت‌های اطلاعاتی موجب می‌گردد که بنگاه‌های صنعتی بر اساس کارایی و توانمندی واقعی خود عمل کنند.

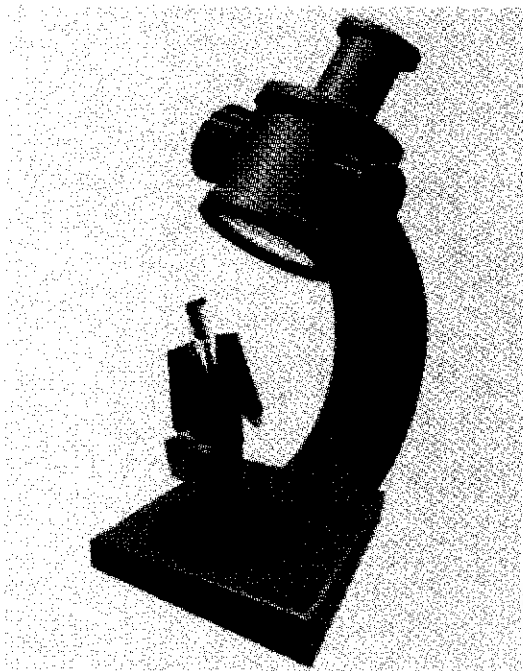
یارانه‌هایی که به طور خاص به صنعت یا صناعی تعلق گرفته و موجب انحرافی در تخصیص منابع می‌شوند از یارانه‌های قابل پیگیری هستند

با کاهش یارانه‌های غیر مجاز، یعنی یارانه‌هایی که در تولید و تجارت، ایجاد انحراف و اختلال می‌کنند، وضعیت و توانایی رقابت صنایع مختلف دستخوش تغییر می‌گردد. صنایع و فعالیت‌هایی که کمتر از یارانه برخوردار بوده‌اند، کمتر دستخوش تغییرات می‌گردند و بالعکس. یارانه‌ها کمک‌هایی مالی هستند که دولت‌ها یا هر نهاد عمومی در قلمرو یک کشور عضو، منفعتی را برای قشر آسیب‌پذیرش در نظر می‌گیرد. شروط مالی بودن و انتقال منفعت باید وجود داشته باشد تا کمکی به عنوان یارانه حساب شود. یارانه‌های مصرفی که در سطح تولید داخلی و تجارت اثر نمی‌گذارند و عمومی هستند، از موارد مورد بحث در موافقت‌نامه یارانه‌ها و اقدامات جبرانی نیستند.

یارانه‌هایی که به طور خاص به صنعت یا صناعی تعلق گرفته و موجب انحرافی در تخصیص منابع می‌شوند از یارانه‌های قابل پیگیری هستند. این ویژگی می‌تواند بر اساس بنگاه‌ها، صنایع یا رشته فعالیت‌ها و یا منطقه‌ای (جغرافیایی) باشد. به طور کلی یارانه‌ها در بخش صنعت به سه دسته تقسیم می‌شوند: یارانه‌های ممنوع، یارانه‌های خاص که در صورت ایجاد آثار منفی می‌توانند قابل پیگیری باشند، و یارانه‌های غیر قابل پیگیری یا مجاز.

یارانه‌هایی که اعطای آن منوط به عملکرد صادراتی از نهاده‌های داخلی به جای وارداتی است از جمله یارانه‌های ممنوع (یا فرمز) به شمار می‌آیند. در مقابل یارانه‌های ممنوع می‌توان از ابزارهای دفاعی عوارض جبرانی استفاده کرد. بیشتر یارانه‌های خاصی که به تولید تعلق می‌گیرد در رده قابل تعقیب (یا زرد) جای می‌گیرند. البته اگر این یارانه‌ها موجب آثار منفی در منافع عضو دیگر شود قابل ارجاع به مرجع حل و فصل اختلافات سازمان جهانی تجارت و وضع عوارض جبرانی برای خنثی کردن اثر آن‌ها هستند. یارانه‌هایی که خاص نیستند را سوبسید سبز یا غیرقابل پیگیری می‌نامند.

با افزایش شفافیت، کارایی و کیفیت و ورود عنصر رقابت، بنگاه‌های اقتصادی دولتی به ناگزیر باید بر اساس اصول اقتصادی بازار و تجارت فعالیت کنند و نتیجتاً فعالیت‌های دولت به موارد ارزشمندی و ستادی محدود خواهد شد و عرصه جدیدی برای فعالیت‌های بخش خصوصی گشوده خواهد شد که این بخش بر اساس توانمندی‌های بالقوه خود می‌تواند به شکوفایی اقتصاد کشور کمک کند. شناخت مزیت‌های نسبی و رقابت کشور و آگاهی از قوانین بسازی در عرصه‌های بین‌المللی

بسیاری از صنایع داخلی که تنها به حمایت شدید نظام تعرفه‌ای زنده هستند، با کاهش تعرفه‌ها، قدرت سر پا ایستادن نخواهند داشت

۱- یارانه، میزان و روش‌های تعیین آن، مدیریت این چالش، نیاز به مطالعه بیشتر در وجوه آن و اعمال آن در عمل دارد.

۲- استاندارد سازی: بازسازی بخش سخت‌افزاری، به‌کارگیری نیروی انسانی کارآمد و افزایش کیفیت داروها چالشی است که باید به صورت جدی مشکلات، کمبودها و نارسایی‌های آن مرتفع شود. هم‌اکنون نظام قیمت‌گذاری دارو در ایران با معضلی جدی روبه‌روست. رقابت در عرصه جهانی مستلزم تغییرات اساسی در نظام قیمت‌گذاری داروست. البته نظام نرم‌افزاری قوی در صنایع داروسازی از جمله منابع انسانی (متخصصین داروسازی صنعتی) و انگیزه و بازار داخلی آینده روشنی را نوید می‌دهد.

۳- تعرفه: به نظر می‌رسد که صنعت داروسازی آخرین صنعتی است که وارد عرصه رقابت می‌شود.

دلیل این امر نیز دولتی بودن شدید صنعت داروسازی کشور است. هم‌اکنون میزان صادرات صنعت دارویی کشور حدود ۶۰ میلیون دلار است. این در حالی است که با به‌کارگیری دستگاه‌های مدرن، افزایش بهره‌وری و کاهش اتلاف انرژی امکان صدور رقمی بیشتر از این نیز وجود دارد؛ به‌ویژه که بازار کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، عراق، افغانستان و کشورهای حوزه خلیج فارس در دسترسند. بر اساس برآوردهای خوشبینانه حتی احتمال صدور یک میلیارد دلار دارو نیز وجود دارد.

سر پا ایستادن نخواهند داشت. فرصت باقی مانده تا رسیدن به این فصل، دوره مناسبی برای نوسازی ماشین‌آلات و بهبود روابط کار در واحدهای تولیدی و در نتیجه ارتقاء کیفیت محصولات داخلی است. در نظام تجارت جهانی تنها کیفیت و قیمت است که حرف اول را می‌زند و تعیین کننده بقاء یا حذف یک کالا در بازار رقابتی است.

آن گروه از صنایعی که تولید صادراتی و رقابتی را در سرلوحه خود قرار داده‌اند و مشتقات حضور و بقا در بازار جهانی را اندک اندک تجربه می‌کنند به طور قطع حتی پس از پیوستن به سازمان جهانی تجارت و برداشتن حمایت‌های تعرفه‌ای، قدرت ایستادگی و رقابت با صنایع بین‌المللی را خواهند داشت. و شاید به تهدید جدی برای کالاهای مشابه خارجی در بازارهای بین‌المللی تبدیل شوند. اما صنایعی که حتی در شرایط کاملاً حمایتی و بعضاً انحصاری بازار مصرف، توان رقابت با واردات خارجی را ندارند و مدام خواستار افزایش تعرفه واردات و تشدید حمایت‌های دولتی هستند، با پایان یافتن این مهلت ۷ساله و برداشته شدن موانع تجارت خارجی هرگز قدرت ایستادگی نخواهند داشت و محکوم به فنا هستند مثل بعضی از کارخانجات داروسازی.

برخی چالش‌های پیش‌روی صنایع داروسازی در اثر پیوستن به سازمان جهانی تجارت بدین قرارند:

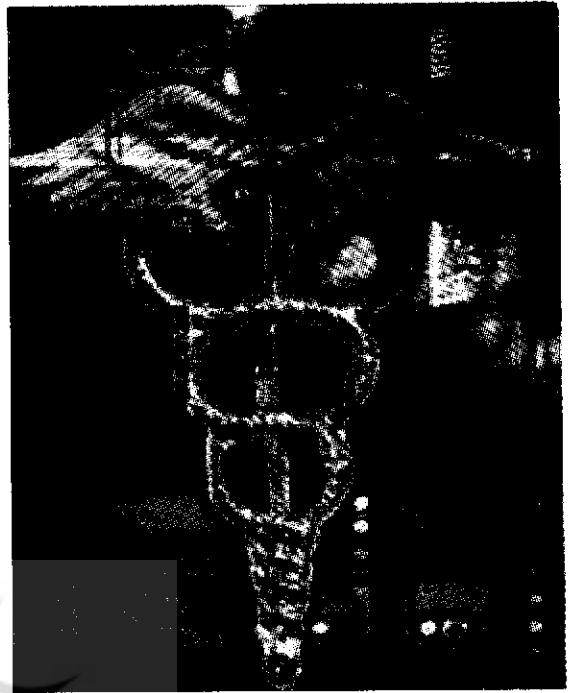
از پیش شرط‌های موفقیت این بخش است. ایجاد تعاون و همکاری در عرصه داخلی و رقابت سازنده در عرصه بین‌المللی نیز از دیگر الزامات حضور فعال در بازارهای جهانی است.

بر اساس رعایت رفتار ملی (NT) کالا، خدمات و عرضه کننده کالا و خدمات خارجی پس از عبور، از موانع مرزی و تعرفه‌ای در داخل کشور از قوانین و رفتار مشابهی برخوردار خواهند شد. تولید کنندگان و عرضه‌کنندگان خدمات در داخل کشور تا زمان امکان حضور رقبای خارجی در بازارهای داخلی می‌باید سعی در افزایش قدرت رقابت خود کنند، که این امر از طریق افزایش آگاهی آنها از روندهای بازار جهانی، همکاری‌ها و ادغام لازم برای رسیدن به مقیاس تولیدی اقتصادی کاهش هزینه‌های تولید، ارتقای کیفیت از طریق رعایت استانداردهای بین‌المللی و ... ممکن است.

رعایت اصول دولت کامله‌الوداد (MFN) نیز از یک سو موجب استفاده بهینه از منابع برای تخصیص نهاده‌ها می‌شود و از سوی دیگر صادرکنندگان کشور را از تبعیضاتی که تا کنون در مورد آنها صورت می‌گرفت (از نظر تعرفه‌های وارداتی، موانع غیرتعرفه‌ای، استانداردهای اضافی و ...) مبری می‌سازد.

همان‌طور که استانداردهای فنی و بهداشتی نباید مانع غیر ضروری برای توسعه تجارت باشند ولی از سوی دیگر ابزارهایی برای تأمین سلامت و حیات موجودات زنده است و از این رو رعایت اصول آنها جزو الزامات کشورهای عضو است که صنعتگران کشور نیز می‌باید با آگاهی از آنها استانداردهای رایج آن را در تولیدات خود ملحوظ دارند. این امر در نهایت به ارتقای کیفیت تولیدات کشور می‌افزاید و شهروندان ایرانی نیز از محصولات بهتری برخوردار می‌شوند.

اقتصاددانان و کارشناسان معتقدند دوره مذاکرات با شرکای تجاری ایران حداقل هفت سال به طول می‌انجامد که باید هوشمندانه وبا تدبیر فراوان طی شود تا در تنظیم اسناد همکاری دو جانبه و عقد موافقت‌نامه‌های تجاری، منافع ملی حفظ شود. اما شکی نیست که با پایان این دوره و پیوستن رسمی ایران به سازمان جهانی تجارت، هر گونه موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای از مسیر بازرگانی خارجی کشور برداشته خواهد شد و اصطلاحاً دوره تجارت آزاد در عرصه اقتصاد بین‌المللی آغاز می‌شود. بسیاری از صنایع داخلی که تنها به حمایت شدید نظام تعرفه‌ای زنده هستند، با کاهش تعرفه‌ها، قدرت

**یکی از راهبردهای
همکاری،
مشارکت با
شرکت‌های تولید
کننده داروهای
اختصاصی برای
تولید و عرضه
داروهای ژنریک
تصویب شده
است**

پیشرفته است. حاشیه سود ناپویزه دارو در کشورهای پیشرفته خصوصاً برای داروهای جدید ۸۰ تا ۹۰ درصد قیمت فروش است. در حالی که در ایران این میزان، به طور متوسط، کمتر از ۳۰ درصد قیمت محصول است.

در مجموع به نظر می‌رسد کنترل قیمت دارو موجب عدم رشد متناوب صنایع داروسازی است و حاشیه هزینه‌های ضروری مانند تحقیق و توسعه، نوسازی و بازاریابی را به شدت تحت تأثیر قرار داده، نرخ رشد این صنعت را مهار کرده است. میزان مصرف دارو در کشور حدود یک میلیارد دلار است که در صورت عبدم وجود ارزش افزوده حاصل از تولید، این رقم به چند برابر بالغ می‌شود.

هم‌اکنون سالانه بیش از ۶۰۰ میلیون دلار مواد اولیه و داروی ساخته شده وارد کشور می‌شود. از نظر ارزش ریالی، صنایع داروسازی حدود ۵۰ درصد داروی تمام شده مورد نیاز کشور را تولید می‌کنند. حدود ۵۰ درصد نیاز دارویی کشور نیز از طریق واردات تأمین می‌شود. این در شرایطی است که نسبت حجم داروی داخلی به کل مصرف حدود ۸۰ درصد است. (یعنی برای تأمین ۲۰ درصد داروی خارجی نزدیک ۵۰ درصد بودجه دارویی کشور مصرف می‌شود)

داروهای وارداتی عمدتاً داروهای جدید هستند که هنوز به ترکیب تولیدات داخلی افزوده نشده‌اند، این در حالی است که خوشبختانه فناوری فرمولاسیون و تجهیزات کشور به خوبی پاسخگوی تولید محصولات جدید است، ولی دریافت پروانه تولید، به دلیل پیچیدگی‌های تولید یک داروی جدید، تا دو سال به طول می‌انجامد. البته با ارتقاء فرایند تحقیق و توسعه و اصلاح نظام اداری می‌توان این دوره را به مراتب کوتاه‌تر و از رهگذر آن در مصرف ارز به میزان قابل توجهی صرفه‌جویی کرد.

سرمایه‌گذاری مشترک در هر دو بخش ماده اولیه دارو و داروی تمام با کمپانی‌های معتبر (Joint Venture) می‌تواند اعتبار این صنعت را هم در بازار داخلی و هم بازار خارجی ارتقاء بخشد. طبیعی است آن چه می‌تواند سرمایه‌گذاران خارجی را به حضور مشترک در تولید صنعت دارویی کشور ترغیب کند، وجود بستر لازم در کشور و در عین حال بازار مصرف داخلی است، ولی با مدیریت صحیح و هدفمند می‌توان این حرکت را در جهت توسعه صادرات سامان داد.

ایجاد برند برای تولید کنندگان داخلی، که بعد از انقلاب تحت نام ژنریک مشغول به تولید بوده‌اند،

در حالی است که عضویت تدریجی کشور در سازمان جهانی تجارت، فضای رقابتی اقتصاد بسیار سنگین بین‌المللی را پیش‌ساز می‌کند. قرار خواهد داد و سرمایه‌گذاری، پژوهش و آموزش بیشتر را برای ارتقای کیفیت محصولات و خدمات به ضرورتی گریزناپذیر تبدیل خواهد کرد. در این میان خصوصی سازی شرکت‌های دولتی و تقویت بخش خصوصی برای عبور از تنگناهای مالی و قانونی، اقدامی مبنایی برای ارتقاء صنایع و تولیدات داخلی است.

واقعیت‌های صنایع داروسازی ایران

به گزارش نشریه «بیزینس مونیتور»، قیمت تمام شده دارو در ایران، مشتمل بر ۸۰ درصد مواد اولیه، حقوق و دستمزد کارکنان و استهلاک ماشین‌آلات است. در حالی که در کشورهای پیشرفته سهم مواد اولیه در تولید دارو کمتر از ۴۰ درصد است. از طرفی در ایران هزینه‌های بازاریابی، تحقیق و توسعه و استهلاک ماشین‌آلات و تجهیزات، بخش کوچکی از قیمت تمام شده دارو را تشکیل می‌دهند، در حالی که در کشورهای پیشرفته بیش از ۱۵ درصد قیمت تمام شده مربوط به تحقیق و توسعه و ۱۵ تا ۲۰ درصد مربوط به استهلاک است. هزینه‌های نیروی انسانی و انرژی نیز از تفاوت‌های شاخص دیگر بین قیمت تمام شده دارو در ایران و کشورهای

۴- حقوق مالکیت معنوی: یکی دیگر از چالش‌های بسیار مهم صنایع دارویی در اثر پیوستن به سازمان تجارت جهانی، موضوع حقوق مالکیت معنوی است که توضیح ویژگی‌های آن نیازمند بحث مبسوط و مجال دیگری است.

افزایش کیفیت تولیدات داخلی داروسازی؛ پیش شرط موفقیت در سازمان جهانی تجارت

بازار جهانی، عرصه رقابت و تجارت سالم است و هر کشور که نتواند با کیفیت بهتر و قیمت پایین‌تر محصولات و خدمات خود را در این بازار ارائه دهد لاجرم از گردونه این بازار خارج خواهد شد. از آنجا که در عرصه اقتصاد بین‌الملل تولیدکنندگان فراوانی در هر صنعت وجود دارند در نتیجه فضا بسیار رقابتی است. در این میان کیفیت کالا و خدمات در بازارهای داخلی یک کشور نقش اساسی در ارتقاء جایگاه جهانی صادرات آن کشور دارد.

اقتصاد ایران، از جمله صنایع داروسازی کشور، در سال‌های گذشته به پیشرفت‌هایی در تولید برخی کالاها و خدمات نائل شده‌اند. از سوی دیگر، همچنان که اشاره شد، تولیدکنندگان خارجی نیز مترصد ورود به بازار کشور هستند. ضمن آنکه وجود انحصارهای دولتی، امکان رقابت را در بسیاری زمینه‌ها از میان برده است. این همه

پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت صنایع داروسازی در ایران

- آزاد سازی و اصلاح تدریجی نظام قیمت و منطقی کردن آن
- اصلاح نظام یارانه دارو و هدفمند نمودن آن
- منطقی کردن نقش دولت در صنعت دارو و هدفمند نمودن آن
- منطقی کردن نقش دولت در صنعت دارو، نظارت به جای مالکیت
- تأسیس صندوق حمایت از صنایع داروسازی داخلی
- خصوصی سازی
- توسعه بخش خصوصی
- مقررات زدایی
- جدی گرفتن برنامه ملی دارو (NDP)
- تدوین یک برنامه تعرفه‌ای مناسب برای حمایت منطقی از صنایع داروسازی داخلی و افزایش توان رقابتی صنایع داروسازی داخلی برای ورود به سازمان جهانی تجارت
- توسعه فناوری بومی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک داخلی - خارجی
- اصلاح نظام حقوقی و قوانین کشور جهت جذب شرکت‌های بین‌المللی
- تدوین استراتژی صنعت دارو
- افزایش سودآوری صنعت به منظور افزایش رقابت‌پذیری و تحقیق و توسعه
- تقویت دانش محور بودن صنعت دارو و افزایش سهم تحقیق و توسعه
- تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه و بها دادن به تحقیقات
- تدوین قوانین و مقررات حفظ دستاوردهای علمی
- نوسازی تجهیزات و ماشین‌آلات
- فرهنگ سازی، تبلیغات و اطلاع رسانی مؤثر در خصوص مصرف منطقی و همچنین کیفیت داروهای ایرانی
- ارتقای کیفیت مواد اولیه
- توسعه فعالیت‌های بازاریابی برای صادرات، خصوصاً در منطقه
- تشکیل هولدینگ‌های بزرگ
- تدوین و اجرای قوانین ضد دامپینگ
- تدوین برنامه مبارزه با قاچاق دارو
- ارتقای صنعت دارویی کشور به سطح کشورهای نوظهور
- تقویت محیط کسب و کار
- اصلاح قوانین کار، مقررات تأمین اجتماعی، گمرکات و...

بسیاری از کشورهای جهان به تصویب قوانینی برای کاهش هزینه‌های بهداشت و درمان از طریق تجویز داروهای ژنریک اقدام کرده‌اند

- اندک بودن سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی
- کم بودن انگیزه‌های اقتصادی بخش خصوصی
- محدودیت در دسترسی به تکنولوژی‌های پیشرفته
- مستهلک بودن برخی از تأسیسات و ماشین‌آلات
- نامشخص بودن حقوق مالکیت معنوی
- به رسمیت شناخته نشدن هزینه‌های تحقیق و توسعه در هزینه‌های تمام شده
- قراردادهای یکجانبه خرید دانش فنی از شرکت‌های خارجی
- مصرف بالای دارو در جامعه
- تصور پایین بودن کیفیت داروهای ایرانی در ذهن مصرف‌کننده
- فرهنگ مصرف داروهای خارجی
- قاچاق دارو
- عدم امکان معرفی محصولات دارویی به پزشکان
- ارتباط نامناسب و غیر مؤثر دانشگاه‌ها و صنعت دارو
- عدم وجود قوانین برای ورود به سازمان جهانی تجارت
- عدم وجود سند استراتژی صنعت دارو
- پایین بودن سهم هزینه دارویی در کل هزینه سلامت

کنترل قیمت دارو موجب عدم رشد متناوب صنایع داروسازی است و حاشیه هزینه‌های ضروری را به شدت تحت تأثیر قرار داده است

نیز می‌تواند به توسعه کیفی و ارزش دارو کمک کند. استفاده از برند کمپانی پیشرفته نیز، در صورت همکاری مشترک، سرمایه‌گذاری مشترک و یا خرید لیسانس تولید می‌تواند بازار هدف صادرات کشور را از محدوده عراق و افغانستان فراتر برده، گسترش دهد. اصلاح مقررات، تعامل تجاری و تدقیق هدف‌های دولت در توسعه اقتصاد صنعتی گام نخست در فراهم نمودن شرایط ایجاد برند و سرمایه‌گذاری مشترک هستند. باید دانست بازار ایران، عاملی جذاب برای کمپانی‌های خارجی است و از همین رو برخی کمپانی‌های خارجی علاقه‌مند به واگذاری برند خود به شرکت‌های ایرانی هستند. البته توان چانه‌زنی شرکت‌های ایرانی اندک و محدود به داروهایی است که مصرف قابل توجهی در کشور دارند.

افزایش روزافزون و مداوم هزینه‌های بهداشتی و درمانی در سراسر جهان، بسیاری از کشورها را بر آن داشته تا به تصویب قوانینی برای کاهش هزینه‌های بهداشت و درمان از طریق تجویز داروهای ژنریک بپردازند. بر اساس برآوردها ارزش بازار فروش دارو در سال ۲۰۱۵ به ۱۶۰ میلیارد دلار خواهد رسید. این روند فزاینده دلیل دیگری بر توجه بیشتر به صنایع ژنریک ساز، به‌ویژه که حق امتیاز بسیاری از داروها سر رسیده است.

در این وضعیت، یکی از راهبردهای همکاری، مشارکت با شرکت‌های تولیدکننده داروهای اختصاصی برای تولید و عرضه داروهای ژنریک تصویب شده است. طبیعی است در این گونه موارد و بلافاصله پس از اتمام دوره حق انحصاری، شرکت‌های دارویی کشور مجاز خواهند بود محصول را تولید و روانه بازار کنند.

مشکلات صنایع داروسازی در ایران:

- نبود رویکرد راهبردی به دارو (به عنوان یک کالای استراتژیکی)
- نظام قیمت‌گذاری (غیر رقابتی و غیر بازاری)
- سیاست تثبیت قیمت دارو
- عدم تعادل در بازار دارو (مازاد عرضه)
- هدفمند نبودن نظام یارانه‌ای
- حضور کم‌رنگ بخش خصوصی (نهایتاً ۲۰ درصد)
- دولتی بودن صنعت دارو و دخالت دولت در تمام سطوح آن
- کوچک بودن مقیاس صنعت دارویی ایران
- صادرات ناچیز